

Т. Я. Любива

Ксенофобія

КСЕНОФОБІЯ (від грец. ξένος - чужий і ...фобія) – поняття, що позначає нетерпимість, ворожість, ненависть, презирство до когось або чогось чужого, незнайомого, незвичного, а також нав'язливий страх стосовно незнайомих осіб. У соц. сенсі його трактують переважно як нетерпимість, ненависть, а не як страх. Залежно від об'єкта, на який вона спрямована, К. поділяють на расову, етнічну, реліг. і стосовно груп, що відрізняються за соц., культур., матеріал. чи фіз. ознаками. Останній вид охоплює широке коло соц. фобій, зокрема мігрантофобію. Близькими, але дещо відмін. за значенням є поняття «расизм», «шовінізм», «націоналізм». К. ґрунтується на одній із базових особливостей людської природи – ділити світ на «ми» та «вони», «свої» та «чужі». Нетерпимість до «чужих» пов'язана із формуванням образу «своїх» (процесами соц. ідентифікації особистості, груп. ідентичності). У державах із тоталітар. режимом образ ворога («чужого») створюють з метою об'єднання чл. суспільства і створення ілюзії відсутності соц. дистанції між ними. Нині під К. найчастіше розуміють нетерпиме ставлення до осіб ін. національностей. Для виявлення рівня етніч. дистанції між представниками різних національностей використовують шкалу соц. дистанції Е.-С. Богардуса, який від 1924 розробляв методики вимірювання соц. дистанції, запропоновані Р. Парком. На думку останнього, величина соц. дистанції між людьми з різних соц. чи етніч. груп свідчить як про ступ. інтеграції і солідарності суспільства, так і про заг. рівень розвитку демократ. культури. В УРСР 1990 Н. Паніна здійснила апробацію цієї методики, в результаті чого сконструйовано 7-бальну шкалу соц. дистанції: 1 бал – особа згідна сприйняти представника ін. національності як чл. родини, 2 – як близького друга, 3 – як сусіда, 4 – як колегу по роботі, 5 – як жителя країни, 6 – як туриста, 7 – взагалі не допускала б в країну (1 бал означає макс. нац. толерантність, 7 – крайню нетерпимість). Від 1992 її використовують у моніторинг. дослідж. науковці Інституту соціології НАНУ (Київ); за нею також розраховують Індекс нац. дистанційованості (середній бал за шкалою соц. дистанції стосовно представників кожної із національностей) та Інтеграл. індекс нац. дистанційованості (усереднене значення ставлення до всіх національностей, окрім українців і росіян та укр. діаспори). Значення останнього

від 5-ти до 6-ти балів засвідчує схильність до К. (прихов. К.), вище 6-ти балів – характеризує розповсюдження відкритих ксенофоб. установок (відкрита К.). Нині моніторинг. дослідж. К. в Україні проводять під керівництвом *В. Паніотто*.

Рекомендована література

- 1. Паніотто В. Динаміка ксенофобії в Україні. 1994–2002 // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2003. № 3;**
- 2. Кобзін Д. О. та ін. Ксенофобія в контексті поліетнічності українського суспільства. Результати соціологічного дослідження. Х., 2008.**

Бібліографічний опис:

Ксенофобія / Т. Я. Любива // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. - К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. - Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-203>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України

([докладніше](#)).